

Asia: VN/24353/2024

HE eurooppalaista medianvapausasetusta täydentäväksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Liikenne- ja viestintäministeriö

Lausuntopalvelu

Diaarinumero: VN/24353/2024

HE eurooppalaista medianvapausasetusta täydentäväksi lainsäädännöksi

Medialiitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto liikenne- ja viestintäministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle eurooppalaista medianvapausasetusta täydentäväksi lainsäädännöksi. Esitämme kunnioittavasti huomiomme luonnokseen erityisesti kotimaisen media-alan elinvoiman ja kansalaisten sananvapauden näkökulmasta.

Pääviestit

- Medialiitto kannattaa sitä, että luonnos eurooppalaista medianvapausasetusta täydentäväksi lainsäädännöksi perustuu minimisääntelyn periaatteelle ja pyrkii välttämään sekä minimoimaan kotimaiselle media-alalle uudesta EU-laista seuraavaa hallinnollista taakkaa ja kustannuksia.
- Kansallinen hankintatietovaranto on kannatettava ja kiireellinen hanke. Ministeriön ehdottama malli on sekä Suomelle kokonaisuutena edullisin että tiedonvälityksen vapauden turvaamisen kannalta paras ratkaisu.

- Viranomaisten ja julkisomisteisten yhtiöiden uudet lisävelvoitteet ovat omiaan vaarantamaan media-alan mainos- ja ilmoitustuottoja. Hankintatietovaranto vahvistaa myös perustuslaissa turvattua julkisuusperiaatetta ja läpinäkyvyyttä avoimessa yhteiskunnassa.
- Mediyhtiöiden tulisi saada tieto uuden EU-lain tarkoittamista viranomaisista ja julkisista tahoista helposti suoraan kansallisesta hankintatietovarannosta. Se helpottaisi olennaisesti mediyhtiöitä täyttämään oman uuden julkistusvelvoitteensa.
- Media-alan konsolidaatiokehitys ei kaipaakaan kansallista lisäsääntelyä. Yleistä kilpailuoikeutta tiukemmat esteet konsolidaatiokehitykselle saattaisivat Suomessa ennemminkin kaventaa kuin lisätä sisältöjen tai sisältötarjonnan moniarvoisuutta.
- Medialiitto kannattaa lähdesuojaan oikeutettujen henkilöiden piirin laajentamista.
- Toimituksellista riippumattomuutta koskeva kansallinen sääntely ja itsesääntely on riittävää.

Minimisääntelyn periaate on kannatettava

Luonnos perustuu minimisääntelyn periaatteelle, ja siinä pyritään välttämään sekä minimoimaan kotimaiselle media-alalle uudesta EU-laista seuraavaa hallinnollista taakkaa ja kustannuksia.

Suomessa ei ole tarvetta eurooppalaiselle medianvapausasetukselle. EU:n lainsäädäntöprosessin lopputulos oli kotimaiselle media-alalle eräänlainen torjuntavoitto. EU-hanke sisälsi kotimaisen sananvapaustilanteen kannalta olennaisia riskejä.

Medialiitto katsoo, että tiedonvälityksen vapaus ei tule uuden EU-lain vuoksi Suomessa juurikaan lisääntymään. Sen sijaan vaarana on, että esimerkiksi media-alan mainos- ja ilmoitusmyyntiin perustuva rahoitusosuus voi pienentyä. Lisäksi media-alalle säädetty uudet velvoitteet julkaista esimerkiksi yhtiöiden verkkosivuilla vuosittain julkisilta tahoilta, kuten esimerkiksi kunnilta ja kunta- tai valtio-omisteisilta yhtiöiltä, saadut mainos- ja ilmoitustilamyntitulot tulevat lisäämään mediyhtiöiden kustannuksia.

Medianvapaussäädös pyrkii turvaamaan tiedotusvälineiden toimituksellisen riippumattomuuden, moniarvoisuuden ja vapauden Euroopan unionissa. Medianvapaussäädös laadittiin vastaamaan eurooppalaiseen huoleen tiedonvälityksen vapauden heikentymisestä ja poliittisesta vaikuttamisesta tiedotusvälineiden toimintaan. Myös etenkin joissakin itäisen Keski-Euroopan maissa ilmenneet ongelmat median omistuksen avoimuudessa ja valtion mainontarahoituksen jakamisessa huolettivat. Suomessa näitä huolia ja ongelmia ei ole ollut.

Kansallinen hankintatietovaranto on kannatettava ja kiireellinen hanke

Medialiitto kannattaa luonnoksen tavoitetta, jonka mukaan medianvapausasetuksen mukainen viranomaisten ja julkisten tahojen, kuten julkisomisteisten yhtiöiden, mainontaa koskevien tietojen julkaisuvelvoite ratkaistaan perustamalla kansallinen hankintatietovaranto, jossa julkaistaan eri julkisyhteisöjen ostolaskutiedot. Hanke on erittäin tärkeä ja kannatettava.

Liikenne- ja viestintäministeriön on hyvin tärkeää varmistaa hankintatietovarantoa perustettaessa valtioneuvoston sisällä, että varantoon kerättävät ja sitä kautta julkaistavat tiedot sisältävät myös viranomaisten ja julkisten tahojen, kuten julkisomisteisten yhtiöiden, mainos-, markkinointi- ja ilmoitustoimintaa koskevat ostotiedot medianvapausasetuksen velvoitteiden mukaisesti. Silloin viranomaisten ja muiden julkisten tahojen ei tarvitse erikseen julkaista medianvapausasetuksen edellyttämiä valtion mainontaan liittyviä tietoja ja ilmoittaa niistä Liikenne- ja viestintävirastolle. Kaikki vaaditut tiedot olisivat julkisesti kaikkien nähtävillä Valtiokonttorin ylläpitämässä tietovarannossa.

Ministeriön luonnoksessa ehdottamassa hankintatietovarantomallissa on olennaisena myönteisenä puolena merkittävästi kevyempi hallinnollinen taakka sekä Liikenne- ja viestintävirastolle että muille viranomaisille ja julkisille tahoille. Ministeriön ehdottama malli on sekä Suomelle kokonaisuutena edullisin että sananvapauden turvaamisen kannalta paras ratkaisu.

Hankintatietovarantomalli on myös Suomen perustuslaissa 12 §:ssä sananvapauden lisäksi turvatun julkisuuden ja Suomessa lainsäädännössä tunnustettujen hallinnon avoimuutta koskevien vaatimuksien kannalta paras tapa edetä. Hankintatietovaranto tarjoaa mahdollisuuksia avoimuudelle ja julkiselle keskustelulle yhteisten julkisten varojen käytöstä. Julkisten tahojen on julkistettava muun muassa niiden mediayhtiöiden ja verkkoalustojen tarjoajien viralliset nimet, joilta mainos- ja ilmoitustilaa on ostettu, sekä käytetty vuotuinen kokonaissumma ja mediayhtiölle tai verkkoalustan tarjoajalle vuosittain maksetut summat.

Medialiitto kiinnittää ministeriön huomiota siihen, että myös Liikenne- ja viestintävirasto ja Suomen Kuntaliitto ry kannattavat lausunnoissaan keskitettyä viranomaisten ja julkisten tahojen tiedot kokoavaa mallia.

Ministeriön tulisi varmistaa, että hankintatietovarantohanke etenee ripeästi siten, että tietovaranto olisi viranomaisten ja muiden julkisten tahojen käytössä mahdollisimman pian.

Ministeriön tulisi ohjata valvontaviranomaisena toimivan Liikenne- ja viestintäviraston suunnitelmia siten, että varsinainen viranomaisvalvonta asiassa alkaisi vasta vuoden 2026 osalta vuonna 2027. Tavoitteena tulisi odottaa ja aloittaa valvonta vasta, kun hankintatietovaranto olisi kaikkien julkisten

tahojen käytössä. Vuosi 2025 on joka tapauksessa tietojen osalta vajaa, koska medianvapaussäädös tulee voimaan artiklan 25 osalta voimaan 8.8.2025.

Viranomaisten ja julkisomisteisten yhtiöiden uudet lisävelvoitteet ovat omiaan vaarantamaan media-alan mainos- ja ilmoitustuottoja

Media-alan huolena on, että medianvapaussäädöksen uudet valtion mainontaan liittyvät viranomaisille ja julkisille tahoille, esimerkiksi kunnille, kunta- ja valtio-omisteisille yhtiöille, kohdistetut velvoitteet lisäävät merkityksellisellä tavalla niiden kustannuksia ja työmäärää.

Uudet velvoitteet kasvattavat järjestelmä- ja muita kustannuksia ja lisäävät työmäärää. Nykyisessä taloudellisen niukkuuden ajassa se on omiaan johtamaan siihen, että erityisesti kunnat, pienemmät viranomaiset ja kuntayhtiöt vähentävät ilmoitus- ja mainostilan hankintaa media-alalta ja erityisesti lehdistöltä kuten paikallislehdiltä. Tällä huolella on merkitystä, kun tiedossa on muuan muassa se, että verkko- ja muun digitaalisen mainonnan eurot menevät yhä suuremmissa osin suurille kansainvälisille teknologiayhtiöille, Googlelle ja Metalle. Ne veivät 68 prosenttia Suomessa verkkomainontaan käytetyistä mainospanostuksista vuonna 2024. Se on yli prosenttiyksikön enemmän kuin vuonna 2023.

Kotimaisella julkisten tahojen mainos- ja ilmoitusrahoituksella on merkitystä media-alan elinvoimalle – ja sitä kautta esimerkiksi tiedon huoltovarmuudelle.

Mediayhtiöiden tulisi saada tieto viranomaisista ja julkisista tahoista helposti suoraan kansallisesta hankintatietovarannosta

Medialiitto toteaa, että medianvapausasetuksen 2 artiklassa määriteltyjen viranomaisen tai julkisen tahon sekä valtion mainonnan määritelmät ovat hyvin laajat. Se tarkoittaa käytännössä sitä, että asetuksen 6 artiklan d) kohdan mediayhtiöiden velvoite asettaa saataville (esimerkiksi yhtiön verkkosivuille) niille jaettujen valtion mainontaan tarkoitettujen julkisten varojen vuotuinen kokonaisuus edellyttää mahdollisesti hyvin monien viranomaisten ja kunta- ja valtio-omisteisten ostajien tunnistamista viranomaiseksi tai julkiseksi tahoksi.

Medialiitto katsoo, että valvontaviranomaisen toiminnan ja tietojen keruun tulisi alkaa vasta, kun kansallinen hankintatietovaranto olisi myös mediayhtiöiden käytössä niin, että ne voivat helposti tunnistaa EU-lain tarkoittamat viranomaiset ja julkiset tahot.

Media-alan konsolidaatiokehitys ei kaipaa kansallista lisäsääntelyä

Medialiitto kannattaa luonnokseen kirjattua periaatetta, jonka mukaan vetovastuu media-alan yrityskaupoissa säilyy edelleen kansallisella kilpailuviranomaisella, Kilpailu- ja kuluttajavirastolla (KKV). On tärkeää, että medianvapausasetuksen 22 artiklan mukainen jäsenvaltioiden velvoite mediamarkkinoiden keskittymien vaikutusten arvioinnista pidetään erillisinä EU:n ja kansallisen kilpailulainsäädännön mukaisista arvioinneista, kuten yrityskeskittymien valvontaa koskevien sääntöjen mukaisista arvioinneista.

Medialiitto kannattaa myös sitä, että Liikenne- ja viestintävirastolle luonnoksen perusteella tuleva arviointivelvoite koskisi vain sellaisia media-alan yrityskauppoja, jotka täyttävät kilpailulain mukaiset yrityskauppavalvonnan liikevaihtorajat. On tärkeää, että Suomeen ei tuoda kansallista lisäsääntelyä, joka olisi omiaan lisäämään laajemmin media-alan konsolidaatiokustannuksia.

Medialiitto korostaa, että yleistä kilpailuoikeutta tiukemmat esteet konsolidaatiokehitykselle saattaisivat Suomessa ennemminkin kaventaa kuin lisätä sisältötarjonnan moniarvoisuutta. EU-lain minimivaatimusten soveltaminen on olennaista. Konsolidaatio tukee Suomessa moniarvoisuuden säilyttämistä ja esimerkiksi paikallisten sekä alueellisten uutismedian lehtien olemassaoloa. Medialiitto kannattaa sitä, että Liikenne- ja viestintäviraston arvio ei vaikuta yrityskaupan käsittelyyn KKV:ssä tai yrityskaupan viranomaishyväksyntään.

Lehdistön laatutason ja erikoistumisen tason ylläpitäminen edellyttää kustantajien riittävää absoluuttista kokoa. Digitalisoituminen ja jatkuvasti kehittyvä teknologia vain korostaa tätä tarvetta.

Tiedotusvälineiden toimituksellinen riippumattomuus on ollut Suomessa jo vuosikymmeniä suojattu lain sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä 4 §:n (Vastaava toimittaja) ja Julkisen sanan neuvoston Journalistin ohjeiden kirjauksilla. Tiedotusvälineen omistuksen muutos ei Suomessa vakiintuneesti vaikuta tiedotusvälineen toimitukselliseen riippumattomuuteen.

Taloudellisesti vahvempi ja vakavaraisempi mediayhtiö omistajana takaa tiedotusvälineelle ja sen toimitukselliselle työlle vapauden ja riippumattomuuden.

Liikenne- ja viestintäviraston tehtäväksi tulee luonnoksen mukaan arvioida mediamarkkinoilla tapahtuvien yrityskauppojen vaikutuksia tiedotusvälineiden moniarvoisuuteen ja toimitukselliseen riippumattomuuteen. Yrityskaupan osapuolten tulee ilmoittaa yrityskaupasta KKV:n lisäksi Liikenne- ja viestintävirastolle yrityskaupan liikevaihtorajojen ylittäessä kilpailulaissa säädetyt liikevaihtorajat. Virasto julkaisee arvioinnin sen jälkeen, kun se on toimitettu yrityskaupan osapuolille. Julkaiseminen mahdollistaa tutkijoille ja muille yrityskaupan mahdollisten vaikutusten tarkastelun ja aiempaa avoimemman ja tietoperusteisemman keskustelun mediamarkkinan tilasta ja media-alan keskittymisen yleisistä vaikutuksista.

Medialiitto pitää hyvänä, että Liikenne- ja viestintäviraston arviointikriteerit tulevat suoraan sitovasta Euroopan unionin säädöksestä, medianvapausasetuksen 22 artiklasta.

Medianvapauslainsäädöksen mukaan mediamarkkinoiden keskittymien arvioinnissa on otettava huomioon muun muassa mediamarkkinoiden keskittymän odotettu vaikutus tiedotusvälineiden moniarvoisuuteen, toimituksellista riippumattomuutta koskevat suojaustoimet ja yrityskaupan osapuolten mahdollisuudet taloudellisesti kestävä toiminnan jatkamiseen ilman yrityskauppaa.

Medialiitto ehdottaa, että luonnoksen jatkovalmistelussa Liikenne- ja viestintäviraston arvioinnin määräaika harkittaisiin muutettavaksi 30 työpäivään yrityskauppailmoituksen vastaanottamisesta luonnoksen 65 työpäivän sijaan. Ruotsissa vastaavaksi määräajaksi ehdotetaan 30 päivää.

Medialiitto kannattaa lähdesuojaan oikeutettujen henkilöiden piirin laajentumista

Medialiitto pitää tervetulleena, että lähdesuojaan oikeutettujen henkilöiden piiri vähän laajentuu medianvapausasetuksen artiklan 4 myötä Suomessa. Medialiitto katsoo, että medianvapausasetuksen artikla 4 ja tuoreet korkeimman oikeuden ennakkopäätökset 2019:112 ja 2021:19 yhdessä osaltaan vahvistavat lähdesuojaa Suomessa.

Luonnoksessa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 22 §:ään ehdotettu viittaus medianvapausasetukseen merkitsee Medialiiton näkemyksen mukaan sitä, että Suomessa halutaan varmistaa, ettei asetuksen kansallisella täydentämisellä kavenneta medianvapausasetuksen 4 artiklan mukaista lähdesuojaan oikeutettujen henkilöiden piiriä.

Toimituksellista riippumattomuutta koskeva kansallinen sääntely ja itsesääntely on riittävää

Medialiitto kannattaa luonnoksen esitystä, jonka mukaan medianvapauslainsäädöksen 6 artiklan 3 kohta ei edellytä uutta lisäsääntelyä eikä kirjauksia Suomessa. Medialiitto on samaa mieltä ministeriön kanssa siitä, että meillä lain sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä ja Julkisen sanan neuvoston Journalistin ohjeiden voidaan asiallisesti katsoa sisältävän medianvapausasetuksen toimituksellisten päätösten riippumattomuutta koskevat veloitteet.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg Ismo Huhtanen
toimitusjohtaja toimialajohtaja, uutismedia

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömmme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Suomen Kustannusyhdistys ja Uutismedian liitto. Yhdessä edustamme noin 600:aa yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Jäsenyritykset työllistävät Suomessa suoraan noin 20 000 henkilöä, ja liiton edustamien toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto on noin 3,1 miljardia euroa.

Huhtanen Ismo
Medialiitto ry